

**Kaitseministri määruse „Kaitseväelase ja asendusteenistuja poolt hüvitise saamiseks
õigustatud füüsilise isiku nimetamise kord“ eelnõu
SELETUSKIRI**

1. Sissejuhatus

Määrus kehtestatakse kaitseväeteenistuse seaduse § 196 lõike 3 alusel.

Kaitseväeteenistuse seaduse (edaspidi *KVTS*) § 196 kohaselt on kaitseväelasel ja asendusteenistujal õigus nimetada füüsiline isik või isikud, kellele makstakse tema teenistusülesannete täitmise tõttu hukkumise korral ettenähtud hüvitisest kuni 50 protsenti (edaspidi *õigustatud isik*). Teenistusülesannete täitmise tõttu kaitseväelase või asendusteenistuja hukkumise korral maksab riik hüvitist Statistikaameti avaldatud hukkumise kuule eelnenud viimase keskmise brutokuupalga kuni 150-kordses ulatuses, millest kuni 50 protsenti võib maksta kaitseväelase või asendusteenistuja nimetatud füüsilisele isikule või isikutele.

Sellise tahteavalduse esitamine on kaitseväelasele ja asendusteenistujale vabatahtlik. Kaitseväelane on KVTS-i §-de 3, 5 ja 7 järgi ajateenija, reservväelane või tegevväelane. Asendusteenistuja on kaitseväekohustust täitev isik, kes on usulistel või kõlbelistel põhjustel kaitseväeteenistusest keeldunud.

Õigustatud isikute nimetamise kord on kehtestatud kaitseministri 7. detsembri 2012. aasta määrusega nr 12 „Kaitseväelase ja asendusteenistuja poolt hüvitise saamiseks õigustatud füüsilise isiku nimetamise kord“ (RT I, 17.10.2019, 12).

Varasema regulatsiooni kohaselt pidi isik esitama õigustatud isiku nimetamise avalduse kinnises ümbrikus oma struktuuriüksuse ülemale ajateenistuse, tegevteenistuse või õppekogunemise ajal. Avaldus kuulus pärast iga teenistusperioodi lõppu hävitamisele. Näiteks ei kehtinud ajateenistuse ajal esitatud avaldus enam reservteenistuses osalemisel. Selline paberil avalduste kogumise ja hävitamise kord osutus nii struktuuriüksuste kui ka isikute jaoks ebamõistlikult koormavaks. Struktuuriüksustes tekkisid probleemid dokumentide hoiustamisega ning isikutel esines olukordi, kus varem esitatud avalduste sisu ei olnud enam kooskõlas nende tegeliku tahtega või oli avalduse esitamine üldse ununenud.

Käesoleva eelnõuga ajakohastatakse seni kehtinud õigustatud isiku nimetamise korda. Arvestades tänapäevaseid elektroonilisi võimalusi ja üldist suunda vähendada paberipõhist asjaajamist, nähakse eelnõuga ette avalduste esitamine elektroonilises keskkonnas. Edaspidi saab õigustatud isiku nimetamise avaldusi esitada kaitseväekohustuslaste registris, kus isikule kuvatakse vastav vorm, mille ta saab täita ja digitaalselt allkirjastada.

Muudatuse eesmärk on muuta avalduse esitamine paindlikumaks ja kasutajasõbralikumaks, võimaldades isikul oma tahteavaldust vajaduse korral hõlpsasti ajakohastada. Sellega välditakse olukordi, kus hüvitise saajaks nimetatakse isik, kes ei vasta enam avalduse esitaja tegelikule tahteavaldusele. Ühtlasi väheneb struktuuriüksuste halduskoormus, mis seni kaasnes paberil avalduste kogumise, hoiustamise ja hävitamisega.

Täiendava muudatusena sätestatakse, et õigustatud isiku nimetamise avaldus kehtib kuni isiku kaitseväekohustuse lõpuni ehk kuni isiku 60-aastaseks saamiseni või kuni uue avalduse esitamiseni. Seega ei pea isik iga õppekogunemise korral uut avaldust esitama.

Kokkuvõttes vähendab muudatus halduskoormust, kuna õigustatud isiku nimetamise avalduste elektrooniline esitamine kaitseväekohustuslaste registris vähendab paberavalduste kogumise, registreerimise, hoiustamise ja hävitamisega seotud tegevusi. Samuti väheneb korduvate avalduste menetlemise vajadus, kuna avaldus kehtib kuni kaitseväekohustuse lõppemiseni või uue avalduse esitamiseni.

Sisemine töökoormus väheneb eelkõige struktuuriüksustes, kuna avalduste menetlemine muutub elektrooniliseks ja automatiseeritavaks. Muudatuse rakendamisega võib kaasna esialgne lisatöö registri arendamisel ja töökorralduse kohandamisel, kuid edaspidi on mõju töökoormusele eeldatavalt vähendav.

Määruse eelnõu ja seletuskirja on koostanud Kaitseministeerium koostöös Kaitseressursside Ametiga ning eelnõu normitehnilise kontrolli on teinud Kaitseministeeriumi õigusosakonna nõunik (oigusloome@kaitseministeerium.ee). Eelnõu ja seletuskirja on keeleliselt toimetanud Luisa Keelelahenduste eesti keele toimetaja Piret Tamme (piret@luisa.ee).

2. Eelnõu sisu ja võrdlev analüüs

Eelnõu koosneb kuuest paragrahvist.

Eelnõu §-s 1 kehtestatakse õigustatud isiku nimetamise kord.

Õigustatud isiku nimetamise avalduse esitamiseks peab avalduse esitaja täitma elektroonilise vormi kaitseväekohustuslaste registris ja selle digitaalselt allkirjastama. Kui soovitakse nimetada mitu õigustatud isikut, tuleb kõik isikud märkida ühte avaldusse. Isikut ei loeta õigustatud isikuks, kui tema andmed on puudulikud, valed või ei võimalda teda tuvastada. Avaldus registreeritakse kaitseväekohustuslaste registris.

Õigustatud isiku nimetamisel ja hüvitise väljamaksmisel on oluline tagada, et hüvitis makstakse välja õigele isikule. Seetõttu on eelnõus nõue esitada korrektsed isikuandmed. Sätte kohaselt ei loeta isikut õigustatud isikuks, kui tema kohta esitatud andmed ei võimalda teda tuvastada. Näiteks on esitatud vaid õigustatud isiku nimi, kuid jäetud märkimata tema sünniaeg. Seega võib samanimeliste isikute vahel tekkida vaidlus hüvitise saamise õiguse üle. Kui avalduse esitaja tahet ei ole võimalik tuvastada, ei loeta sellisel juhul isikut õigustatud isikuks. KVTS-i kohaselt võib avalduses nimetatud isik olla vaid füüsiline isik.

Eelnõu §-s 2 sätestatakse hüvitise osakaalu määramise põhimõtted.

Õigustatud isiku või isikute nimetamisel võib avalduses jaotada hüvitise osakaalu protsentides, kuid kokku mitte üle 50% kogu hüvitisest. Olukorras, kus kaitsevälane on avalduses märkinud õigustatud isikutele juurde hüvitise protsendid, kuid nende summa ületab 50% kogu hüvitisest, võetakse osakaalu arvestamise aluseks 50% hüvitisest. Kui näiteks ühe õigustatud isiku nimetamise korral märkida protsendiks 30, tähendab see, et avalduse esitaja on pidanud vajalikuks maksta õigustatud isikule kogu

hüvitisest vaid 30% ning ülejäänud summa jaotatakse KVTS-i § 197 lõigetes 1 ja 2 sätestatu kohaselt. Kui kaitseväelane või asendusteenistuja ei ole õigustatud isiku juurde hüvitise osakaalu protsenti märkinud, arvestatakse ühe õigustatud isiku korral hüvitise suuruseks 50% kogu hüvitisest. Kahe või enama õigustatud isiku korral jagatakse nende vahel jaotatav hüvitise osa võrdseteks osadeks. Näiteks viie õigustatud isiku korral saab iga õigustatud isik 1/5 jaotatavast summast.

Kaitseväelase või asendusteenistuja teenistusülesannete täitmise tõttu hukkamise korral makstakse ettenähtud hüvitis välja järgmiselt:

- kuni 50% hüvitise summast hukkunu nimetatud füüsilisele isikule või isikutele;
- vähemalt 50% hüvitise summast hukkunu lastele, vanematele, lesele, registreeritud elukaaslasele, kellega sõlmitud kooseluleping on lõppenud surma tõttu, ja perekonnaseaduse alusel hukkunu ülalpidamisel olnud teistele isikutele.

Eelnõu §-s 3 reguleeritakse avalduse hoidmist, kehtivust, tagasivõtmist ja muutmist. Õigustatud isiku nimetamise avaldust hoitakse kaitseväekohustuslaste registris kuni selle tagasivõtmiseni või kustutamiseni. Avaldus kehtib kuni selle tagasivõtmiseni, kuid mitte kauem kui kaitseväekohustuse lõppemiseni ehk kuni isiku 60-aastaseks saamiseni. Avalduse esitajal on õigus avaldus tagasi võtta, kuid juba esitatud avaldust muuta ei saa. Muudatuste tegemiseks tuleb esitada uus avaldus, kusjuures kehtivaks loetakse viimasena esitatud avaldus.

Eelnõu §-s 4 reguleeritakse avalduse avamist ja sellega tutvumist.

Teenistusülesannete täitmise tõttu hukkamise korral ühekordset hüvitist saama õigustatud isikul on õigus hüvitist taotleda ühe aasta jooksul kaitseväelase või asendusteenistuja hukkamisest. Kaitseväelase teenistusülesannete täitmise tõttu hukkamise korral esitatakse ühekordse hüvitise taotlus Kaitseväele ning asendusteenistuja teenistusülesannete täitmise tõttu hukkamise korral esitatakse ühekordse hüvitise taotlus Kaitseressursside Ametile.

Avalduse avamine ja selle sisuga tutvumine on lubatud, kui esitatakse taotlus ühekordse hüvitise saamiseks või juhul, kui taotlusi ei ole esitatud, kuid teenistuslase õnnetuse puhul tehtud lisauurimise käigus ei ole tuvastatud asjaolusid, mis välistaksid hüvitise maksmise. Viimasel juhul on avalduse avamise eesmärk isiku teavitamine tema õigustest. Kui aga tuvastatakse asjaolu, mis välistab hüvitise maksmise, ei ole vajadust isikut teavitada ja avaldust ei avata.

Avalduse avamise järel tuleb tagada avalduses nimetatud isikute isikuandmete kaitse. Isikuandmeid ei ole lubatud avaldada kolmandatele isikutele.

Avalduse võib avada ka siis, kui vastava kirjaliku järelepärimise on esitanud kaitseväelase või asendusteenistujaga seotud isik. Hukkunuga seotud isik saab taotleda vaid kinnitust enda õigustatud isikuks nimetamise kohta, kuid tal puudub õigus saada teavet teiste avalduses nimetatud isikute kohta. Erandiks on vaid alaealise lapse seadusliku esindaja poolt lapse nimel esitatud järelepärimine.

Avalduse avamisel tuleb sellest teavitada kõiki avalduses nimetatud isikuid. Teavitamisega tagatakse isikute võrdne kohtlemine teabe saamisel ja antakse võimalus esitada taotlus hüvitise saamiseks või saada teavet hüvitise maksmisega seotud asjaolude kohta.

Kui avaldust ei avata, hoitakse seda avalduse esitaja andmete kaitseväekohustuslaste registri digitaalsesse arhiivi kandmisest arvates üks aasta, misjärel avaldus kustutatakse.

Üheaastase perioodi määramisel on võetud arvesse KVTS-i § 197 lõikes 8 sätestatud, mille kohaselt kehtib hüvitise taotlemise õigus ühe aasta jooksul. Seega tuleb selle aja jooksul säilitada ka hukkunud kaitseväelase või asendusteenistuja antud teavet õigustatud isikute kohta.

Pärast avalduse avamist hoitakse avaldust koos otsuse tegemise aluseks olevate menetlusedokumentidega. Kui aga otsust ei ole tehtud ja avaldus on avatud seotud isiku järelepärimise tõttu, hoitakse avaldust järelepärimise juures. Avalduse hoidmisel tuleb tagada selles sisalduvate andmete kaitse.

Eelnõu §-s 5 tunnistatakse kehtetuks seni kehtinud kaitseministri 7. detsembri 2012. a määrus nr 12 „Kaitseväelase ja asendusteenistuja poolt hüvitise saamiseks õigustatud füüsilise isiku nimetamise kord“.

Eelnõu §-s 6 sätestatakse enne eelnõukohase määruse jõustumist kehtinud määruse alusel ümbrikus esitatud õigustatud isikute nimetamise avalduste hävitamise kord. Vastava sätte kohaselt hävitatakse ümbrikus esitatud avaldused hiljemalt 2028. aasta 31. detsembriks ja isikud saavad esitada uued avaldused elektrooniliselt kaitseväekohustuslaste registris.

3. Eelnõu vastavus Euroopa Liidu õigusele

Eelnõul puudub kokkupuude Euroopa Liidu õigusega.

4. Määruse mõjud

Määruse rakendamine suurendab õigusselgust õigustatud isikute nimetamisel, vähendab võimalikke vaidlusi hüvitise maksmisel ja toetab digitaalse asjaajamise põhimõtteid. Lisaks tagatakse elektroonilise tahteavalduse esitamisega isikuandmete kaitse ja kontrollitud juurdepääs tundlikule teabele.

5. Määruse rakendamisega seotud tegevused, vajalikud kulud ja määruse rakendamise eeldatavad tulud

Määrust rakendatakse olemasoleva infosüsteemi (kaitseväekohustuslaste register) kaudu ja sellega ei kaasne olulisi lisakulusid. Elektroonilise avalduse esitamine eeldab mõningaid registri arendusi, kuid nende kulud kaetakse kavandatud eelarvevahenditest. Seega ei kaasne määruse rakendamisega riigieelarvele kulu ega tulu.

6. Määruse jõustumine

Määrus jõustub üldises korras.

7. Eelnõu kooskõlastamine, huvirühmade kaasamine ja avalik konsultatsioon

Eelnõu esitatakse eelnõude infosüsteemi (EIS) kaudu kooskõlastamiseks Rahandusministeeriumile ning arvamuse avaldamiseks Kaitseväe juhatajale, Kaitseliidule ja Kaitseressursside Ametile.